

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG
XITHIFIKHEYITI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE XIKARHI
(Papila ra Vumbirhi)

XIYENGE XA A
VUTLHOKOVETSERI

XIVUTISO XA 1

1.1.1	A-E-I-O-U	(2½)
1.1.2	(i) Hikokwalaho ka yini u nga tirhi nchumu.	(2)
	(ii) Vurhongo / ku etlela swi tisa vusiwana ntsena.	(2)
	(iii) A ku nga humeleli nchumu loko wa ha yimele ntsumi.	(2)
	(iv) U lo helela hi vurhongo kumbe a wu tlelanga wa ha tirha.	(2)
	(v) Hambana na mina wena muxengi.	(2)
		[12½]
1.2.1	U vula leswaku vutomi byi sasekile kambe ku saseka loku ku hatla ku hundza.	(2½)
1.2.2	Vutomi byi fana ni mberha leyi nampundzu yi funengetaka byasi loko ri xa ya noka yi hela.	(2)
1.2.3	Eka ndzimana ya vumune mutlhokovetseri u vulavula hi vutomi, u byi fananisa ni xitheve / sangu leri songiwaka ri vekiwa. Vutomi na byona bya karhala ku hanyiwa byi nga ha saseki.	(4)
1.2.4	U hi kombisa / dyondzisa leswaku vutomi byi sungula byi sasekile kambe bya hela hi ku famba ka nkarhi.	(4)
1.3.1	I vuvabyi lebyi nga tata ndhawu hinkwayo naswona byi nga tshunguleki.	(2½)
1.3.2	I valungu.	(2)
1.3.3	I vantima.	(2)
1.3.4	Masiku hinkwawo va ya va tala etikweni ra hina.	(2)

- 1.3.5 Wu dyile vuhosi bya ntimeni ni vumunhu, mahanyelo lamanene ni vutihari bya vanhu va ntima. Wu onhe miti wu hetelela hi ku tata ndhawu hinkwayo.

(4)
[12½]

- 1.4 Mutlhokovetseri u vulavula hi Gumba leri nga ri ki ni xivundza hikuva ri haha siku hinkwaro, ri kombisa nyiko ya rona. U kombisa ndlela leyi Gumba ri nga ni vuswikoti byo haha ha kona. Ri hahela ehenhla swinene lero ri hundzuka ritsanana tani hi risiva exihuhurini. U vutisa Gumba leswaku ri tsandza hi yini ku phatsama empfukeni, u ri vutisa ni leswaku i “vukosi muni byo pfumala dzovo”. U ri byela ku “ringeta ku phatsama ehenhla ka papa” ku tsandzeka ka rona ku endla leswaku mutlhokovetseri a vula leswaku ri hetela yini nkarhi ri tshika ku vuya ri ta phatsama ni yan’wana magumba. U vula ni leswaku hambu Elix a nga endlisanga swona leswi ri hahisaka swona.

(12½)
[25]

XIYENGE XA B NTLANGU

XIVUTISO XA 2

- 2.1
- Gemba u rahe rivanti a byela Xixurhana na Matixixa leswaku va miyela.
 - U byela Xixurhana leswaku xilo lexi a nga xi khoma xi kampfunya rifu ntsena ni leswaku a lerisa nsati wa yena leswi a lavaka ku n’wi lerisa a nga se sungula ntirho.
 - U balesela Xixurhani kutani a lova.
 - Matixisa u ba nkalanga wonge a ku nga ri rhengu ra yena ro dlaya nuna.
 - Endzhaku ka nkosi wa Xixurhana, Mihloti na Hlamalani va sola Matixisa eka mhaka leyi nga humelela Xixurhana.
 - Matixisa u xavela Saleleni na munghana wa yena Tsundzukani tinyiko hi khisimusi.
 - Endzaku ka khisimusi Matixisa u ya ehofisini ya mufambisi wa bangi ya “First National” edorobeni ra Tiyani.
 - U vula leswaku u ta eku cinceni vun’winyi bya rifumo ra Xixurhana.
 - Nkulukumba Khosa u n’wi byela leswaku va fanele ku “kambisisa swilo swi nga ri swingani mayelana na nhaka”... ya vunwinyi bya Xixurhana.
 - Matixisa u komberiwa ku ta ni mbhoni yin’we.
 - Gemba u ya a ya londza mali ya yena eka Matixisa.
 - Va holova hikuva Matixisa a nga na yona.
 - Gemba u nyikiwa Madzanambirhi wa tirhandi leyi a yi solaka.
 - Gemba u vula leswaku hi Nyenyenyani u lava kotara ya rifumo ra Xixurhana. U vula ni leswaku yena xitumbelelani a nga twanani na xona.
 - Hi nhweti ya Nyenyenyani Matixisa u famba na Gemba “eFirst National” eTiyani.
 - Gemba hi yena mbhoni ya kona.

- Matixisa u byela Nkulunkumba Khosa ku “hatla a boxa “tshumba swi hela xikan’we”
- Nkul. Khosa u hlaya Xileriso lexi tsaleke hi Xixurhana mayelana ni ku aviwa ka rifumo ra yena.
- Hafu ya rifumo yi nyikiwa Saleleni loko a ta va a ri na makumembirhi ntlhanu wa malembe.
- Kotara yi nyikiwa vatsoniwa ni swidyuhati swa Vatsonga. Khume ra malembe hi ku landzelelana.
- Kotara yo hetelela yi ta lawuriwa hi rhavi ra bangi ya ‘First National’ ya Tiyani ku ringana malembe ya makume-nha
-
-
-
- rhu.
- Endzhaku ka malembe yalawo bangi yi ta hundzisela ntswalo eka n’wana wa Saleleni.
- Loko Saleleni o ka a nga vi na vana wu ta nyikiwa Masocha ya tiko.
- Matixisa yena u nyikiwe rirhandzu ntsena.

1x25=[25]

2.2.1	I Matixisa, a susumetiwa hi Makwanga yo lava vhengele leri nga ra yena.	(3)
2.2.2	Na Xixurhana.	(1)
2.2.3	A lava ku nyikiwa vhengele rin’we.	(2)
2.2.4	Gemba Khumbuza.	(2)
2.2.5	I xa leswaku Xixurhana a nga lavi ku n’wi pambulela rifumo ra yena.	(2)
2.2.6	Mihloti na Hlamalani.	(2)
2.2.7	Khume.	(1)
2.2.8	A hi ntiyiso. Matixisa a lava leswaku Gemba a n’wi dlayela nuna wa yena.	(3)
2.2.9	Hi swona. A lava vhengele leri vitanaka yena. Loko Xixurhana a arile, u xave xigevenga leswaku xi dlaya Xixurhana a ta kuma rifumo hinkwaro.	(4)
2.2.10	Hafu ya rifumo ra Xixurhana.	(2)
2.2.11	Magemba-ndlopfu-hi-nhloko-yi-funya-buwa.	(3)
		[25]

XIYENGE XA C NOVHELE

XIVUTISO XA 3

- Loko Ntsendzeleki a yingise mana wakwe ingi hinkwawo maxangu lawa a nga hlangana na wona a nga ya vonanga.
- U hlangane na Fumani exitichini xa Acornhoek a n'wi gangisa a pfumela.
- Mana wa yena wa n'wi ba kambe yena u ri a va bi mbilu.
- U tlhelela eka Fumani.
- Ntsendzeleki u biha emirhini, leswi swi n'wi boha leswaku a nga tlheleli exikolweni.
- Fumani wa pfumela leswaku i tata wa xihlanga, u ri hi yena 'noyi' wa kona.
- Mana wa Ntsendzeleki u kombela hahani wa Yandheya loyi a heleketiwaka hi muhariva wa yena Navela, ku heleketa Ntsendzeleki va ya n'wi siya eka va Fumani.
- Fumani u tlhelela eYunivhesithi ya Natal laha a dyondzela kona vudokodela.
- Fumani u kuma n'wana a n'wi thya vito ra Tingana.
- Fumani u hambanisa mapapila. Leri a ri fanele ku rhumeriwa eka Beauty u ri posela Ntsendzeleki.
- Hi nhweti ya Hukuri Fumani u vuya hi le xikolweni, u fika a vitana n'wana hi vito leri a nga n'wi thya rona ra Ntiyiso.
- Ntsendzeleki hi laha a nga vona leswaku a ku lo hambanisiwa mapapila.
- Fumani u lorha Beauty.
- Ntsendzeleki u tsandzeka ku tiyisela kutana wa tsendzeleka.
- U hlangane na Hlamalani loyi a n'wi khandziyisaka morha. Ntsendzeleki u hlamusela leswi n'wi fikiseke eka ndhawu leyi a ri eka yona.
- Hlamalani u n'wi hlanganise na Manana Nkothasi loyi a nga n'wi kumela ntirho eka Ngwenya-Nkelenge.
- U tirhe ku hlantswa no olola swiambalo, ku sweka, ku basisa yindlu na ku hlayisa mbyana ya Ngwenya-Nkelenge leyi a yi teka tani hi n'wana wa yena hikuva a nga ri na n'wana.
- Swilo swi onhaka loko mbyana yi tlumbiwa hi movha.
- Ntsendzeleki u hlhngoriwile entirhweni, u tlhele nakambe a nga ha tivi leswaku u fanele ku kongoma kwihi.
- Hlamalani u n'wi kumela ntirho etihofisini laha a tirha kona.
- Swilo swi fambe kahle ku kondza siku leri yena na Ntsendzeleki va nga hlangana ni nghozi ya movha laha Hlamalani a nga lova kona.
- Ntsendzeleki u phaphama exibedlhele laha a hlanganaka na Fumani se a ri dokodela.
- Ntsendzeleki u fanele ku hlawula ku hanya na Fumani loyi a n'wi tshembise ku n'wi xavela yindlu kumbe ku hanya na Ntiyiso ntsena loyi a ta tshama a n'wi vutisa lomu tata wa yena a ri kona hi masiku hinkwawo.

1x25=[25]

- 3.2.1 Xokane a tshama eNqhumathini. (2)
- 3.2.2 N'wa-Masinga na Ntsakisi. (2)
- 3.2.3 Ntangha nkaye, a a bihe emirini. (4)
- 3.2.4 Fumani, wa ka Baloyi, eYunivhesithi ya Natal. (3)
- 3.2.5 A ri ni ntwelo vusiwana, mbilu ya kahle ni ndleve yo yingisa loko munhu a rilela eka yena. (4)
- 3.2.6 Ina; endzhaku ka ku kuma ntirho swi n'wi bohe ku ya kombela mana wakwe ku n'wi salela na Ntiyiso, laha hi laha va nga sungula ku vonana nakambe. (5)
- 3.2.7 A a ri tata wa n'wana wa Ntsendzeleki. (3)
- 3.2.8 A n'wi bihise emirhini a ha ri xihlangi a tlhela a rhandzana na Beauty exikolweni leswi swi endle leswaku Ntsendzeleki a nga vi mi vumundzuku lebyinene. (2)

[25]

TIMAKISI HINKWATO: 75